

CZU: 37.043.1:81'27

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4557248>

PARTICULARITĂȚI ALE LIMBAJULUI COPIILOR DIN PERSPECTIVĂ DE GEN

Cristina DOLINSCHI

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu s-a întreprins o analiză teoretică comparativă a dezvoltării limbajului la copii din perspectivă de gen, cu accent preponderent pe doi factori care contribuie nemijlocit la conturarea diferențelor gender pe dimensiunea lingvistică: factorul neuropsihologic și factorul familial.

Cuvinte-cheie: limbaj, diferențe gender, creier, relație părinte-copil, abilități lingvistice.

PARTICULARITIES OF CHILDREN'S LANGUAGE FROM A GENDER PERSPECTIVE

The present study is a comparative theoretical analysis of language development in children from a gender perspective, with a predominant focus on two factors that directly contribute to shaping gender differences in the linguistic dimension: the neuropsychological factor and the family factor.

Keywords: language, gender differences, brain, parent-child relationship, language skills.

Introducere

De-a lungul timpului, în societatea modernă au avut loc schimbări semnificative în atribuirea rolurilor tradiționale masculine și feminine, precum și în reorganizarea valorică a societății. Astăzi, în contextul actualizării permanente a conținutului educației, suprasolicitării pe arena socială, problema abordării de gen capătă relevanță. Toate acestea se întâmplă din cauza creșterii unei generații care nu poate soluționa cu succes sarcinile sociale și familiale. De aceea, specialiștii în domeniu se confruntă cu problema creării unui mediu favorabil ce vizează dezvoltarea personală în conformitate cu caracteristicile ei de gen. Totodată, studiile recente pe dimensiunea de gen conturează o nouă perspectivă care constă în faptul că diferențele de gen sunt traduse în termenii avantajelor și dezavantajelor pentru băieți și fete. Aceste diferențe nu trebuie înțelese în termeni de deficite sau de superioritate a unui gen față de altul. Cunoașterea acestor particularități diferențiale permite valorificarea potențialului fiecărui copil, o adaptare și dezvoltare mai eficientă în diverse contexte.

Aspecte comparative: limbajul copiilor din perspectivă de gen

Într-o multitudine de studii se evidențiază ideea că genul copilului influențează dezvoltarea limbajului, contribuind semnificativ la diferențierea rezultatelor lingvistice ale copiilor. De exemplu, Berk (1997), Bornstein și Haynes (1998), Bornstein, Haynes, O'Reilly și Painter (1996), Fenson (1994), Eriksson (2012) în investigațiile lor privind diferențele de gen în dezvoltarea limbajului sugerează că la fete limbajul se dezvoltă mai repede decât la băieți [1, p.100]. Totodată, se pare că fetele vorbesc mai devreme, dobândesc mai repede gramatica limbii, folosesc mai mult enunțuri, își exprimă mai bine afirmațiile și au un vocabular mai larg pe tot parcursul copilăriei. Fetele au în mod natural o capacitate mai bună de a prelua fluenta verbală decât băieții.

Chiar dacă fetele încep să vorbească la o vârstă mai timpurie decât băieții, diferența este doar de câteva luni. Există un interval de vârstă acceptat în mod normal în cadrul căruia majoritatea copiilor încep să vorbească, care este de 18-24 de luni. Fetele sunt adesea la începutul acestei cronologii, iar băieții la sfârșitul acesteia. Din copilărie, fetele îi depășesc pe băieți în dezvoltarea funcțiilor de vorbire. Potrivit unui studiu realizat la Institutul de pedagogie corecțională, Academia Rusă de Educație, vocabularul unei fete de douăzeci de luni este de două ori mai mare decât cel al unui băiat de aceeași vârstă [2]. Astfel de diferențe se explică prin acumularea unui număr mare de verbe în vocabularul activ al fetelor. Tocmai cu aceasta se asociază un anumit progres în apariția enunțurilor scurte din două cuvinte ale fetelor în comparație cu băieții. Fetele dezvoltă abilități de citire mai devreme. La băieți și fete, controlul vorbirii este implementat la același nivel, dar este asigurat de integrarea diferitelor sisteme funcționale.

În 1976 H. Van Duyne și D. Scanlan [3] au identificat doi factori pentru controlul vorbirii la fete: coordonarea generală vizual-motrică și abilități perceptiv-motorii fine. Băieții au un factor nediferențiat: abilitățile auditive, vizuale și perceptiv-motorii, care conțin o componentă a limbajului. Băieții au trăsături mai dezvoltate

asociate cu înțelegerea relațiilor spațiale, și anume – abilitățile matematice și vizual-spațiale. Astfel, băieții tind să creeze o asociere între ceea ce văd și aud, adică o asociere vizuală și auditivă. Astfel, putem menționa faptul că procesarea limbajului s-a dovedit a fi mai senzorială la băieți, în timp ce este mai abstractă la fete.

Unul dintre cei mai semnificativi factori care contribuie la accentuarea diferențelor gender la copii cu referire la limbaj este factorul neuropsihologic. Potrivit lui Shaywitz (1995), diferențele de gen în dezvoltarea limbajului reflectă într-o oarecare măsură diferențele în structura și funcția creierului care stau la baza proceselor lingvistice, iar Huttenlocher (1991) vorbește și despre diferențele în viteza proceselor de dezvoltare [1, p.99].

Prezentăm câteva diferențe în organizarea creierului la băieți și fete:

✓ Diferențele apar în etapele inițiale ale formării sistemului nervos central. Deja la naștere, fetele sunt mai dezvoltate (cu 3-4 săptămâni) decât băieții [4].

✓ Potrivit cercetătorilor efectuate de V.Eremeeva și T.Hrizman, corpul calos, care leagă emisferele stânga și dreapta, este mai subțire la băieți. Corpul calos la băieți se dezvoltă până la opt ani și jumătate, la fete până la șapte. Regiunile frontale ale creierului, care sunt responsabile pentru controlul comportamentului și activitățile de planificare, se dezvoltă mai târziu la băieți [5].

✓ Rata de maturizare a creierului este diferită: la fete emisfera dreaptă se maturizează mai lent, la băieți emisfera stângă. Acest lucru explică dezvoltarea mai bună a vorbirii fetelor sub 10 ani, precum și capacitatea lor de a rezolva cu mai mult succes sarcinile logice și de a memora numerele.

✓ Numărul fibrelor nervoase care leagă cele două emisfere la fete este mai mare decât la băieți. În acest sens, multitasking-ul este mai dificil pentru băieți [6].

✓ Când procesează informații verbale, fetele folosesc ambele emisfere, iar băieții folosesc în principal emisfera stângă.

✓ Băieții au creierul anterior activ, precum și structurile sale frontale, ceea ce explică selectivitatea mai mare a percepției.

Într-un studiu recent desfășurat de cercetătorii de la Centrul Medical al Universității din Georgetown (2020) și publicat în revista *Proceedings of the National Academy of Sciences* (PNAS) s-a ajuns la concluzia că bebelușii și copiii folosesc ambele emisfere cerebrale pentru a înțelege limbajul, spre deosebire de adulți, care descifrează limbajul în partea stângă a creierului. Potrivit studiului, copiii prezintă o activare a limbajului în zona stângă a creierului, însă cei cu vârsta mai fragedă au demonstrat o activare corespunzătoare și a emisferei cerebrale drepte. În schimb, la adulți emisfera dreaptă se activează la procesarea emoțiilor exprimate prin voce, în timp ce la copiii mici ambele emisfere se dedică, fiecare în parte, descifrării înțelesului frazei și recunoașterii efectului emoțional.

Se știe că mediul familial exercită o influență cultural educativă multifacțată asupra dezvoltării limbajului copilului. De asemenea, un rol important în diferențierea lingvistică i se atribuie relației părinte-copil, fiind o condiție favorizantă pentru dezvoltarea limbajului. În contextul comunicării cu părinții, copilul achiziționează o experiență personală, care îi va servi drept punct de plecare în formarea, dezvoltarea și menținerea unor relații interpersonale eficiente. Această experiență încurajează copilul în folosirea și diversificarea limbajului. De exemplu, Barbu (2015), Bornstein (2004) și Lovas (2011) subliniază importanța așteptărilor părinților cu privire la rolurile prescrise de gen și comportamentul specific al părinților în funcție de genul copiilor, iar Leaper (1998) a descoperit că mamele au avut tendința de a vorbi mai mult și au folosit mai multe discursuri suportive în procesul comunicațional cu fiicele decât cu fiii [1, p.99].

Așadar, rolul familiei este de a dezvolta limbajul copilului. Volumul, precizia vocabularului și corectitudinea exprimării copilului depind de munca depusă de părinți în această direcție. Când copilul învață să vorbească, el învață cerințele structurii sociale. Structura socială devine substratul experienței sale, în mod esențial prin consecințele procesului lingvistic [7].

În relația părinte-copil jocul rămâne a fi principala activitate în care ambii interacționează, se implică, creează legături emoționale, comunică. Este incontestabil rolul jocului în dezvoltarea limbajului. Aceste experiențe încurajează copiii să interacționeze cu alți copii și dezvoltă capacitățile de comunicare verbală. Cercetările sugerează, de asemenea, că părinții se joacă diferit cu fetele și băieții, susținând astfel jocul simbolic și limbajul într-o măsură diferită. De exemplu, Clearfield și Nelson (2006) au descoperit că, deși la vârsta de 6-14 luni nu existau diferențe de gen în comportamentul de joacă al sugarilor (frecvența inițierii interacțiunii cu un adult și reacția directă la comportamentul verbal al mamelor), s-au constatat diferențe de

gen în comportamentul verbal al mamelor și nivelul de implicare față de copil. Autorii au stabilit că mamele au interacționat mai mult cu fiicele lor, au făcut mai multe interpretări și au purtat mai multe conversații cu fiicele decât cu fiii. Pe de altă parte, mamele fiilor au făcut mai multe comentarii și au fost mai atenționale, inițiind mai multe instrucțiuni decât discuții [1, p.100].

Concluzii

Limbajul reprezintă un instrument activ în relaționare. Modul în care se dezvoltă limbajul este puternic influențat de mediul în care trăiește copilul, de faptul cât de mult i se vorbește, cât de mult este stimulat să folosească limbajul în comunicare. Diversitatea activităților în care este implicat copilul vor influența nu doar asupra perfecționării conduitei verbale, ci și asupra dezvoltării intelectuale, contribuind la formarea capacității elevilor de a raționa, de a argumenta și demonstra.

Deși experiențele pe care le are copilul în cadrul familiei formează capacitățile lingvistice, accelerează dezvoltarea abilităților de comunicare și asigură un succes de relaționare interpersonală, totuși particularitățile neuropsihologice impulsionează progresele limbajului. Totodată, chiar dacă studiile în domeniu atestă diferențe gender în achizițiile lingvistice, acestea reprezintă doar niște premise, niște factori favorizanți ai dezvoltării. Este evidentă necesitatea abordării multifactoriale și a implicării dinamice, continue și durabile a tuturor participanților cu rol formativ: familia, cadrele didactice, mass-media, astfel încât să se asigure dezvoltarea lingvistică armonioasă a copiilor.

Referințe:

1. MARJANOVIĆ-UMEK, L., FEKONJA-PEKLAJ, U. *Gender differences in children's language: a meta-analysis of slovenian studies*. In: *C.E.P. Journal*, 2017, vol.7, no2, p.97-111.
2. ГРОМОВА, О. Задержка речевого развития: дизонтогенез или «особый» путь развития речи. В: *Логопед*, 2007, №3, с.26-32. ISSN 2218-5089
3. СОКОЛОВА, С. Как формируется речь (гендерный подход в развитии речи мальчиков девочек). В: *Дошкольная педагогика*, 2013, №2, с.14-16.
4. АНТИПАНОВА, Н., САТАЕВА, А., ЖУМАБАЕВА, Г. Гендерный подход в развитии речи. В: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, 2016, №3, с.52-55.
5. ЕРЕМЕЕВА, В., ХРИЗМАН, Т. *Мальчики и девочки – два разных мира. Нейропсихология учителям, воспитателям, родителям, школьным психологам*. Москва: ЛИНКА-ПРЕСС, 1998. 184 с.
6. ПОЛЮХОВИЧ, Е. *Развитие речи мальчиков и девочек дошкольного возраста*. Disponibil: https://psy.su/mod_files/additions_1/file_file_additions_1_7054.pdf Accesat: 08.12.2020.
7. MARTĂNIUC, L. *Rolul familiei în dezvoltarea limbajului*. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Rolul%20familiei%20in%20dezvoltarea%20limbajului.pdf Accesat: 08.12.2020.

Notă: Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului din Programul de Stat (2020-2023) „Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane” (prioritatea strategică „Provocări societale”, cifrul Proiectului 20.80009.1606.10).

Date despre autor:

Cristina DOLINSCHI, lector universitar, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: crisdolinsk@mail.ru

Prezentat la 10.12.2020